

Kylli Johannisson och Eva Ottoson har tagit över programverksamheten. Just nu planerar vi höstprogrammet. Styrelsen har en del idéer, men framförallt vill vi ha önskemål från våra medlemmar. Några förslag som kom fram vid styrelsemötet den 20 maj:

Visningar

Rörstrandskyrkan
Spökslottet vid Observatorielunden, Drottninggatan
Stigbergets borgarrum, ett litet museum som visar hur en borgarfamilj levde vid mitten av 1800-talet.

FRA Visningen i våras blev en succés. FRA lovade oss en ny visning under hösten.

Vandring på Kantongatan med Arnold Barton, pensionerad historiker från USA som specialiserat sig på Kantongatan och numera bor i Stockholm, Tyresö.

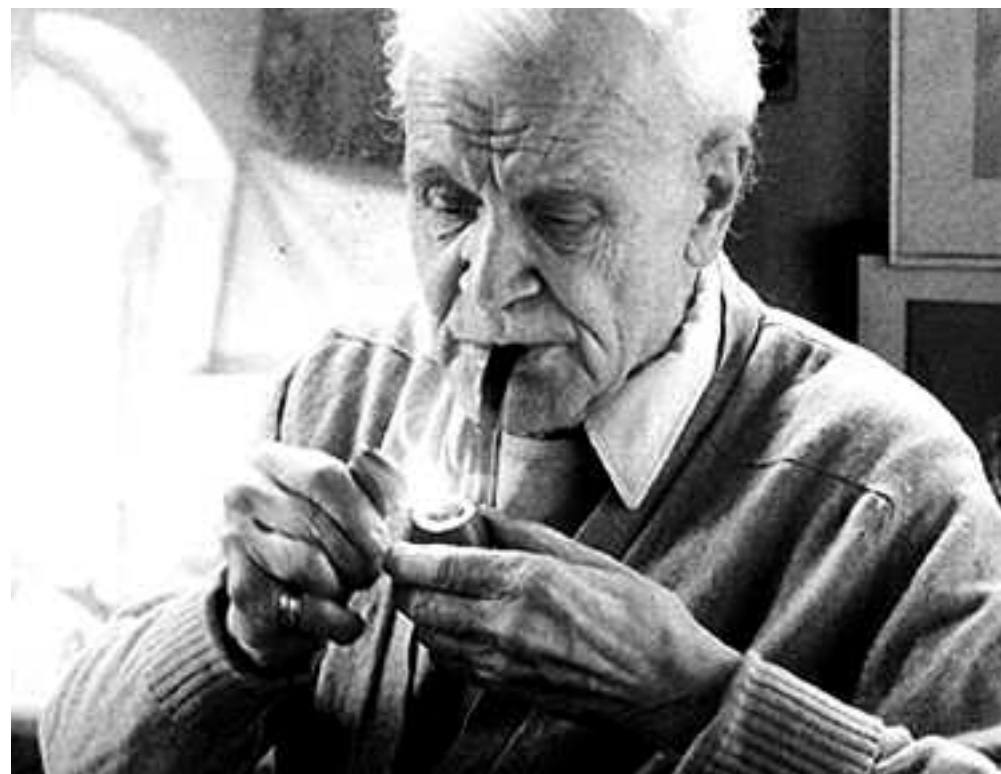
Föreläsning av 1600-tals-historiker, öppet vilket område. Kom med förslag, gärna med tänkbar föreläsare.

En tur "Lovö Runt" i minibuss för nya medlemmar för att visa hur Lovö ser ut innan "Förbifart Stockholm" gräver i vår ö.

Svampexcursion med guide.

Detta är alltså preliminära idéer. De ska diskuteras och blandas med dina och andra medlemmars idéer. Dela med dig! Vi planerar redan nu resmålen för nästa års försommarutflykt. Vi vill gärna återknyta till Härje Bäärmans och Per Borgströms legendariska utflykter med mer fokus på hembygdstraditionen i närheten av Stockholm.

Kylli Johannisson, kylli.johannisson@gmail.com, tfn: 37 45 19
Eva Ottoson, eva.ottoson@home.se, tfn: 759 03 26

Evert Lundquist
Vår film om Lovö
Förbifarten i valrörelsen

ORDFÖRANDENS SPALT

Den största arbetsuppgiften under 2014 är att renovera Fornstigen. Vi har fått ett stort anslag från Länsstyrelsen, 836 000 kronor, för att förnya informationen runt Fornstigen med den nya dragningen från Hemmet över Dammvallen och Ättebacken till Karusellplan, därifrån genom parken över Fårstallet, Grindstugan, Kantongatan till Kina slottsparkering. Fornstigen blir en ringled. De nya informationsskyltarna ska ha text på svenska och engelska samt en bild på halva skyltens yta. Bilderna görs av Ulf Ragnarsson, en väldigt bra illustratör med förmåga att drömma fram till exempel bronsåldersmiljöer. Texterna skrivs främst av Bo Petré eftersom Fornstigen passerar många av de fornlämningar han grävt ut. Vi får emellertid bara ut 90 % av det beslutade anslaget. Resterande 83 600:- måste vi arbeta ihop själva, oavlönat, för ett beräknat timarvode på 175:-. Hembygdsföreningens styrelse och kanske andra medlemmar måste därför arbeta ca 500 tim i informationsprojektet. Klarar vi inte det minskar anslaget proportionellt.

Vi håller också på med uppbyggnaden av Lovö hembygdsmuseum vid Hogsta. En första början var utställningen om trädgårdsnäringen. Den visas 1 tr upp i Magasinet och ska hänga kvar en tid. Vi planerar att visa filmen om Lovös historia både i kortversion och den längre första version vi såg vid årsstämman på Klockargården. Många har sagt att den var intressant och lärorik, en lektion i historia. Men Magasinet underhåll är emellertid väldigt eftersatt. Fasaderna är mer grå än röda och elsystemet härstammar från 1800-talet (skämt). Det har orsakat flera bränder som lämnat förkolnade spår på väggar, tak och bjälkar. Fastighetsverkets Urban Wahlström har inspekterat bl. a. elsystemets bedrövliga tillstånd. Samma sak i Smedjan. Vi arrenderar Smedjan och Magasinet med fasta installationer, bl. a. elsystemet. Vi hyser därför förhoppningen att Fastighetsverket låter förnya elsystemet på egen bekostnad. Kanske vi också får hjälp med rödfärgningen.

Att göra Eleonoraposten är också en viktig arbetsuppgift, viktigare än man kan tro, hembygdsföreningens kanal till medlemmarna. För få personer arbetar med EP. Jag efterlyser artikelidéer och nya skribenter. I detta nummer fortsätter vi temat att presentera konstnärer som bor eller har bott på Lovö. Nu är det Evert Lundquists tur, granne med Eva och mig när vi flyttade till Breidablick.

Bertil Ottoson

EVERT LUNDQUIST

Konstnären i elverket

Hösten 1971 flyttade jag till Breidablick och promenerade ofta hem på kvällarna – Kantongatan förbi Kina slott och ner mot sjön till vägskalet med brevlådor, över fältet och upp för den långa, branta och krokiga grusvägen. Jag gick förbi ett märkligt, vitputsat hus i jugendstil mellan Kina och brevlådorna. Det hade varit maskinhus för att alstra el till Drottningholms slott. Ljus strömmade från fönstren och musik hördes ända ut på vägen hur sent jag än passerade. Varma sommarkvällar stod fönstren på vid gavel och det var lite magiskt att gå i det vackra landskapet och lyssna till musiken. Här pågick verksamhet från bittida till sent på kvällen. Ganska snart fick jag förstås reda på att konstnären Evert "Ludde" Lundquist hade sin ateljé i huset.

Evert Lundquist föddes den 17 juli 1904 i Stockholm och blev tidigt intresserad av måleri. Han började 1924 på Carl Wilhelmsons målarskola och året därpå blev han antagen till Kungl. Konsthögskolan. Han debuterade på Konstnärshuset 1934. Tio år senare kom den retrospektiva

utställningen på Konstakademien att bli det stora genombrottet. De följande decennierna ställde han inte bara ut i Sverige, utan även internationellt exempelvis på Guggenheim i New York, biennalen i Sao Paulo 1957 och på Tate Gallery i London. Denna utställning skulle visa verk av världens etthundra bästa levande konstnärer. Trots framgångarna valde han att dra sig tillbaka från den internationella konstscenen.

Ludde gifte sig 1943 med konstnären Ebba Reutercrona. Ebba hade ett personligt uttryck och hennes verk stod mycket väl på egna ben. Ludde var stödjande, men hon kom ändå att stå i hans skugga. Ebba hade också kurser och under somrarna kunde man se henne med elever och staffli sitta ute och måla, inte minst runt Breidablick. Vår dåvarande granne, Margareta Jönsson, var en av eleverna.

Ebba och Ludde fick 1947 två barn, tvillingarna Hybner och Emanuel, kallade Hymme och Manne. Sonen Hymme försvann spårlöst sommaren 1965 på väg till Gerlesborgsskolan i Bohuslän. Ebba och

Porträtt av Ebba Reutercrona

Ludde berättade att de under många år fick tips från människor som tyckt sig sett Hymme på olika platser i världen. De släppte vad det hade för händer och reste iväg i hopp om att hitta honom, men utan resultat. Hymme kom aldrig tillbaka och ingen vet vad som hände honom.

Ebba och Ludde bodde och arbetade de första åren i Saltsjö Duvnäs, där de umgicks mycket med konstnären Olle Nyman. Men så småningom blev bostaden för trång och de tvingades flytta till Nacka och större bostad – men nu stod Ludde utan ateljé. Genom en barndomsvän, Henny Kyhlberger, som bodde på Kantongatan fick de kontakt med Margareta Tengbom som bodde i Kanton 2. Hon visste att det gamla elhuset längst ner på Kantongatan stod tomt och tipsade Ludde om huset som en möjlig ateljé. I augusti 1953 flyttade Ludde in i sin nya ateljé. Ebba och barnen stannade i Nacka och Ludde, som också bodde i ateljén, pendlade ett par gånger i veckan mellan ateljén och Nacka.

Det var förstås inte lätt att leva oönskat åtskild från fru och barn. Men Ludde anpassade sig och firade sin 50-årsdag ensam den 17 juli 1954. Redan tidigt på morgonen hade han gjort i ordning ett litet födelsedagsbord med ost och vin till sig själv. Med häst och vagn levererade Kungsgården på den tiden ut mjölk i

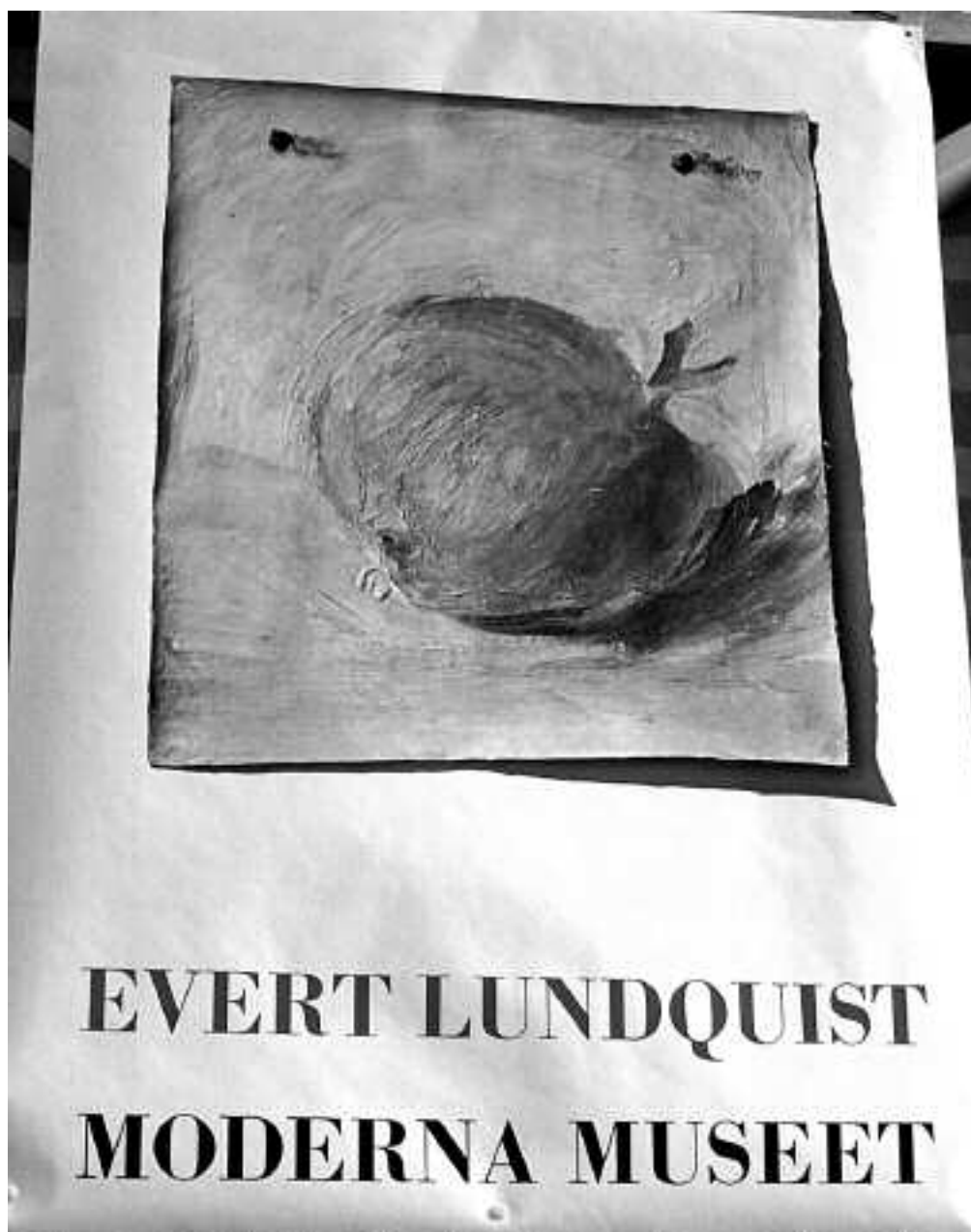

Ebba och Evert Lundqvist

kannor som hängdes på Kantonbornas grindstolpar. När mjölkmannen kom ner till Ludde på födelsedagsmorgonen bjöd Ludde in honom och de skålade för födelsedagsbarnet.

Ludde var inte så bra på att laga mat, men som tur var fanns mataffären i Drottningholm som levererade varor med cykelbud. Ludde berättade hur han ringde och beställde falukorv. Hur mycket undrade man, "Ta en armlängd" sa Ludde. Så pågick det ett tag, varvat med spagetti. Affärsinnehavaren tyckte att Luddes kost var ganska så ensidig, så nästa gång Ludde ringde och beställde en armlängd falukorv berättade han att det fanns ett nytt pulver som, om man rörde ut det med vätska, blev potatismos. "Skicka med en låda," sa Ludde.

Så småningom visade det sig att ett

Koppen, återkommande motiv i Lundqvists målningar. Ovan t.h. Förebilden står än idag i Evert Lundquists ateljé.

hus, som låg nära ateljén, och som vaktmästaren för elhuset bott i, blivit ledigt. Med hjälp av slottsarkitekten Ivar Tengbom fick Ludde hyra huset. Ivar Tengbom hade talat med kung Gustav VI Adolf som ju var mycket konstintresserad. Han kände mycket väl till Evert Lundquist och hade varit på flera av Luddes utställningar. Fem år efter det att Ludde flyttat in i ateljén förenades familjen på Drottningholm i det som kom att kallas Konstnärsbostaden.

Tomten som hörde till bostaden och ateljén var ganska stor. Ebba och Ludde lät naturen klara sig själv. Delar av marken runt ateljén täcktes av vilda blommor och örter, men större delen av tomten bestod av kirskål. Tidigt på våren lyckades påskliljor ta sig igenom kirskålens rötter, men kirskålen segrade förstas och snart blommade den med sina

vita blommor. Våra grannar Bosse och Margareta Jönsson tyckte det var förfärligt, men Ludde sög på sin pipa, tittade ut på fältet med blommande kirskål och sa leende: "Jag tycker det är vackert".

Många konstnärer tycker inte om att tala om sin konst. Ludde brukade som mest beskriva sina verk som att "det ska osa hett", när de är färdiga. Jag har träffat en annan konstnär, Sven Sahlberg, som berättade att han kunde vakna mitt i natten och komma på vilket penseldrag som fattades för att göra en målning komplett, men vad det var som hände kunde – eller ville – han inte beskriva. Sven var, liksom Ludde, god vän med Olle Nyman och arbetade i gruppen kring honom i Saltsjö Duvnäs.

Jag minns en radiointervju med Ludde där journalisten, ovanligt

Margareta Tengbom som bodde i Kanton 2 visste att det gamla elhuset längst ner på Kantongatan stod tomt och tipsade Ludde om huset som en möjlig ateljé.

påstridig, försökte få Ludde att berättat om varför han målade som han gjorde och vad det betydde. Ludde hade vid den tiden nått hög ålder och med åren blivit alltmer obenägen att tala om sin konst. Till slut tröt tålmodet för Ludde och han suckade uppgivet: Jamen, det bara blir!

Jag blev emellanåt inbjuden till Ebba och Ludde. Ofta blev det te och utsökta kakor. Ibland satt vi i ateljén och drack svalt vitt vin. Där kunde man se originalet till den vita koppen som återkommer i hans målningar. På väggen hängde en bild av

Demeter från Knidos, en antik skulptur som finns på British Museum i London. Ludde hade upplevt den på sin första resa till London 1922. Han älskade den och återkom ofta till Demeter, en påminnelse om det tidlösa.

Ludde avled i november 1994. Han hade önskat att ateljén skulle bevaras som museum och 1992 hade Evert Lundquists stiftelse bildats ”med syfte att stödja ateljéns ändamål, tillhandagå allmänheten med expertis och dokumentation och att vårda minnet av familjen Lundquists

konstnärliga verksamhet.” Så skapades Evert Lundquists ateljémuseum, som har kvar ateljéns kompletta inredning. Allt står kvar som när han lämnade ateljén 1993. Förutom Luddes målningar finns verk av Ebba och sönerna.

När min man Bertil och jag besöker ateljén i maj, är det mesta sig likt som vi minns från Luddes tid. På ett av borden står ett stort fat med alla hans pipor. På väggarna hänger flera stora verk i olja, deponerade och hängda av Ulf Lindhe. På ett bord ligger färgtuber med stora textade lappar om vad de innehåller eftersom Ludde hade ”gula fläcken” och såg dåligt.

I köket står fortfarande den vita koppen som var ett av Luddes favoritmotiv.

Eva Ottoson

PASSA PÅ EN SÖNDAG!

Man kan besöka ateljén kl 15 alla söndagar i maj, juni, juli och augusti. Biljetter (fri entré) kan hämtas på Kina slott. Grupper bokas hos Drottningholms slottsförvaltning, 402 62 70 och 402 62 80 eller via Jan Gottfarb, Evert Lundquists stiftelse, 661 58 66.

Målningar som tyvärr inte kan återges i färg!

Gåsjakt på kunglig mark

I lokaltidningen MÄLARÖARNAS NYHETER har man kunnat observerat en notis om säsongens nykomna gäss i Drottningholmsparken – sanitär olägenhet – samt att slottsförvaltningen fått tillstånd att liksom förra året skjuta maximalt 100 fåglar.

Jag erinrar mig hur jag för trettio år sedan fick hälsovårdsnämnden i Strängnäs att tillstyrka avskjutning av canadagäss vid mälärön GRIPSHOLM, där jag då tjänstgjorde.

Jag begärde att få skjuta fyrtio, men fick av vederbörande myndighet tillstånd att skjuta TVÅ! Dessutom tillfogades villkoren att erfaren skytt skulle anlitas samt att resultatet skulle nogga rapporteras.

Jag kunde alltså inte underlåta att skriva rapporten efter jakten. Den gick som orientering till Kungens hovjägare samt till hälsovårdsnämnden i Strängnäs. Nämnden sände den vidare till FOLKET/Strängnäs som publicerade delar med uppmaningen:

”Läs här --- vad som fick tjänstemännen på hälsovårdskontoret att brista ut i skratt...!

Sidan dominerades av ett fotografi

av mig vid en av Gripsholms gamla kanoner samt rubriken STORVILTJÄGARE OCH POLIS SKÖT GÄSS VID GRIPSHOLM.

Enligt de exakta anvisningarna hade jag rapporterat att jakten under mig letts av min bror, som ”under långvarig vistelse i Ostafrika är van storviltsjägare med bland annat elefant, buffel och krokodil på meritlistan. Skytt: hans son, polisman och jägare med sjöfågel som specialitet.”

Jag skildrade jakten invid slottet. Om resultatet rapporterade jag att det första skottet träffat, men ledde till en omedelbar reaktion hos övriga gäss nämligen: ”att nedsmutsningen momentant ökade”.

Det andra skottet fullbordade denna jakt – den enda under mina 8 år som slottsfogde – för precis trettio år sedan. För det otränade ögat hade gåsflocken och nedsmutsningen ej reducerats.

Låt oss önska ”God Jakt” till Drottningholms slottsförvaltning.

John Crafoord, Canton 3B
(1983-1991 slottsfogde på Gripsholms och Strömsholms slott)

John Crafoord på storviltsjakt

Kersö tältområde

”Stockholms sista vildmark”

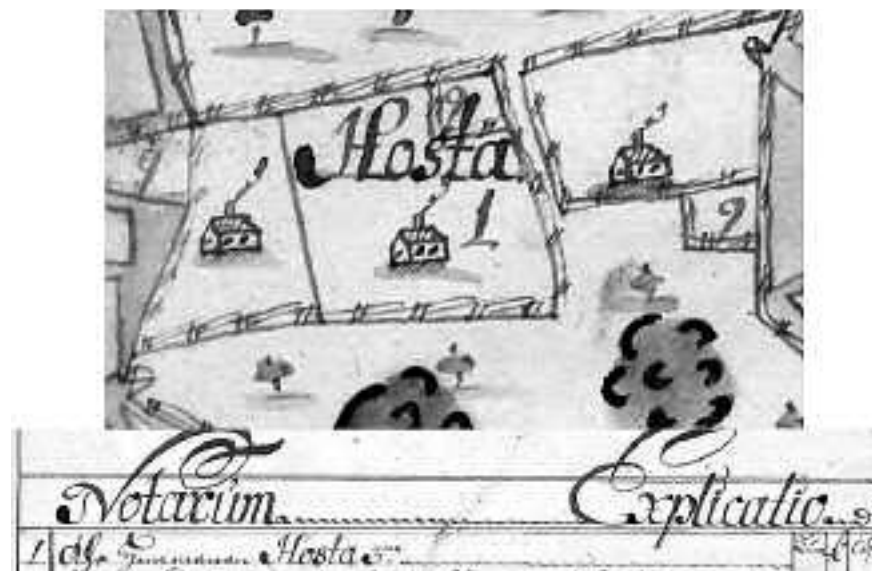

Under förra året hade EP:s redaktionsgrupp uppmanat läsarna att komma med förslag till artiklar och verksamhet. Det resulterade i två förfrågningar om Kersö. I Härje Bäärnmans bok ”Lovö i våra hjärtan” hade Olle Carlsson, befallningsman vid Kungsgården (som titeln då lydde) skrivit om ”Kersö tältområde”. Den artikeln fick mig att påminna mig själv om vad jag på 30-40-talen upplevde just i anslutning till tältområdet.

Hösten 1936 hade min familj, bestående av pappa, mamma, min två år äldre bror och jag, åtta år, flyttat in i Kanton nr 9. Sommaren därpå skulle vi hitta bra badplatser och då vi visste att våra kusiner brukade bo i tält på Kersö sökte vi upp dem. Deras tältbostad låg strax ovanför det större badberget mitt emot slotet. Jag minns att de hade ett stort tält, kanske var det två för

forts sid 29

Frisksportare hade sitt träningsläger i närheten, det var starka killar som stod på händer, byggde ”pyramider” av varandra...

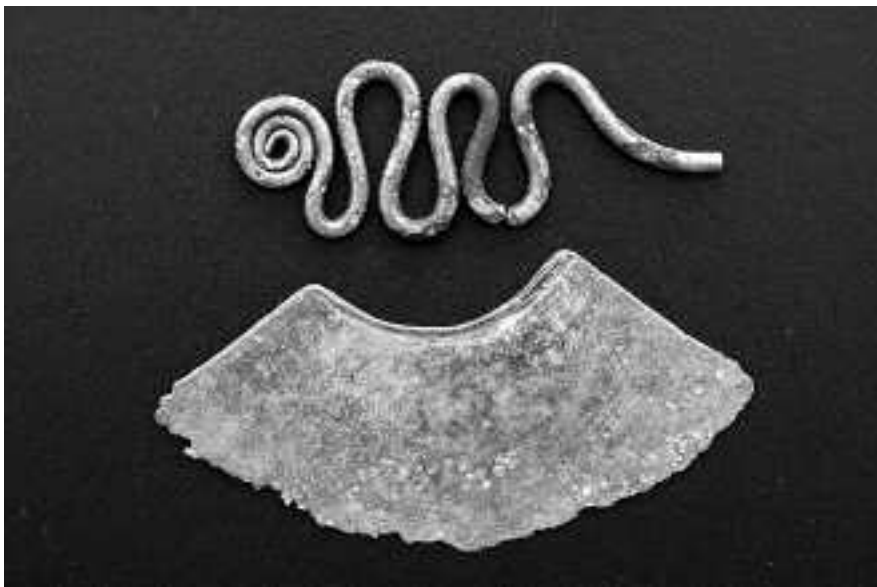
Ylva Oztén från Länsstyrelsen visade hur bebyggelsen växlat från ensamgårdar, t.ex. Lunda, till bondbyar, där Hogsta är ett bra exempel. All denna bondejord blev förutsättning för den kungliga etableringen.

En film om Lovö växer fram

Lovö från urtid till nutid – en lång historia fångad på ca 30 minuter. Det är en utmaning och vid arbetsgruppens senaste möte kändes det att den är på väg. Det är Bertil Ottoson som leder en liten grupp av entusiaster. Vi sitter hos Stina Haubo i Kanslihuset, sex personer. Spånat har vi gjort under en period, nu växer något fram. Men innan vi ger oss in på filmen berättar Bertil att Fornstigen, som nu rustas upp med nya skyltar. Nu kommer den förlängas

till en ringled där man kan börja vandrigen var som helst och gå vilket håll som helst. Ny är dragningen från gravfältet Ättebacken ovanför Hemmet, över fältet till Röbyvägen mot Karusellplan genom slottsparken förbi Götiska tornet, Fårstallet och Grindstugan till Kantongatans början och fram till Kina Slott där ringen sluts.

Men dagens ämne är filmen om Lovö. Ylva Oztén från Länsstyrelsen har med sina kollegers hjälp gjort en

Spiralhuvudnål (spetsen saknas) och rakkniv av brons från bronsåldersgrav, Söderby. Från bronsålderns slutskede, ca 400 f Kr.

kortfilm om hur Lovö stiger upp ur havet fram till dagens Lovö. 50 kartbilder har med hjälp av datorkraft blivit en kortfilm på någon minut. Man ser hur kobbarna växer upp ur havet, bildar höjder kring en stor vik, invid den byggs kyrkan och sen blir viken den stora betesmarken mitt på ön. Jordbruksmark bildas och Lovös 12 bondbyar växer upp, alla med fiskevatten genom ägornas ekerliknande form. Vi ser den korta filmen gång på gång, helt fascinerade.

Kortfilmen blir inledning till filmen om Lovös historia. Filmen kommer att göras av Olle Sjögren, yrkesman som redan vid detta första

möte tar upp ljud när Bo Petré börja berätta. Bo har, som de flesta av er vet lett arkeologiska grävningar på Lovö under mer än 30 år. Han berättar om tidiga boplatser på höjderna, om bronsåldersfynd, visar oss bl.a. bild på en stenysa som formats som den läckraste yxa av brons. Man undrar hur många hundra timmar det tagit att göra den. Ylva tar vid och med hjälp av vackra kartor visar oss hur bebyggelsen växlar från ensamgårdar, t.ex. Lunda, till bondbyar, där Hogsta är ett bra exempel. All denna bondejord blir förutsättningen för den kungliga etableringen. På kort tid tillägnar sig Gustav Vasa och

hans söner hela Lovö med undantag av kyrkans mark. Nu är det Stina som är vår expert. Vi gör ett hopp till Hedvig Eleonora med början av det nuvarande slottet, drottningens slott. Bönderna tvingas anlägga park och plantera lindar. En by byggs intill slottet, husen där blir allt finare, byn får stadsrättigheter och bebos av allt förnämre människor. Slottet byggs om och till och Lovö förser slottet med jordbruksprodukter. Trädgårdsnäringen växer fram och nu går försäljningen till Stockholm. Fler flyttar hit, vägar och broar byggs. Filmen slutar hos Elin Rydström som berättar hur ett modernt hållbart jordbruk måste se ut på Lovö.

Också den här historien går i svindlande fart, filmen ska visas i en kortkort version och en som är lite längre. Den ska kunna ses på Hogsta, visas för skolbarn och för lovöbor och andra som vill veta mer om vår historia. En första version av filmen ska visas på årsmötet den 24 april. Vi är stolta över att de mest meriterade krafterna medverkar och Bertil Ottosons entusiasm sporrar alla.

Elisabet Hidemark

Troligen sylskäft från 1000-talet e Kr. Den skulpturala figuren kan tolkas som en tidig kristusbild med öppna ögon och ett huvud som ej fallit ned. Kanske detta kan tolkas som en triumf över döden?

Vi var med från början i Humlegården...

Tema Förbifarten: Förbifarten i valrörelsen

Många frågar mig om loppet är kört eller om det finns någon möjlighet att stoppa Förbifart Stockholm. Jag brukar säga att om de partier som inte vill ha förbifarten går mycket framåt i september så förbättras deras förhandlingsposition – i Riksdagen, i Landstinget och delvis också i Stockholms kommun. Miljöpartiet

lyckades ju genom ett bra valresultat införa trängselskatter i Stockholm trots att socialdemokraterna i valrörelsen hade lovat att inte införa dem.

Opinionsbildningen är viktig. Lovö hembygdsförening är tillsammans med 20 andra ideella organisationer med i Nätverket Stoppa Förbifarten. Mest kända är Naturskyddsförening-

Utsnitt ur ett flygblad från Nätverket Stoppa Förbifarten

ens lokalorganisationer, Miljöförbundet Jordens Vänner, Arbetsgruppen Rädda Grimstaskogen, Föreningen Rädda Lovön och Klimataktion Stockholm. Nätverket hade ett valupptaktsmöte där vi medverkade. Resultatet blev bland annat en del utåtriktat material du ser exempel på. Nätverket planerar att ha en valstuga, Klimatstugan, på central plats dit vi bjuder in representanter för alla partier, en i taget. I klimatstugan ska finnas utdrag ur alla partiets program om just klimatproblemet. De ska erbjudas att rangordna partiets viktiga

gaste frågor i valrörelsen och jämföra med hur de ser på klimatproblemet.

Rangordningarna kommer att finnas på papper under respektive parti-program. Naturligtvis ska vi försöka påverka partierna att lämna projektet Förbifart Stockholm och naturligtvis ska vi bjuda in media att skriva om vårt projekt.

Missstanken att Trafikverkets ekonomiska kalkyl om projektets totalkostnad är missvisande har fått ny näring efter felkalkylen om kostnaden för underhållet av tågtrafikens kontaktledning. Man hade glömt

hälften av ledningarna. Trafikverket har redovisat 20 miljarder lägre kostnader för underhållet än det verkliga behovet. Kanske har man bara redovisat kostnaden för det ena av Förbifartens två tunnelrör? Hur säker är bedömningen att projektet kommer att kosta 27,6 miljarder i 2009 års prisnivå? Trafikverket medger nu att en mer tillförlitlig siffra i 2013 års prisnivå är 43,4 miljarder även utan räntekostnader. Riksdagens utredningstjänst beräknade räntekostnaden för de 27,6 miljarderna till ca 33 miljarder. Det beror på den skakiga finansieringen med trängselavgifter, som kommer in i kassan långt efter det att man måste betala projektets fakturor. Hela projektet måste lånefinansieras under lång tid. Beräknas räntan på samma sätt för de 43,4 miljarderna är vi uppe i en totalkostnad på nästan 100 miljarder. Och detta

samtidigt som politikerna lovar stora satsningar på kollektivtrafiken med bl.a. nya tunnelbanelinjer!

I en demokrati är ingen människa helt maktlös och särskilt vid riksdagsvalen har man möjlighet att påverka samhällsutvecklingen. Jag deltog den 1-maj med en stor banderoll mot Förbifarten. Vi gick en genväg och kom först till Norra Bantorget och kunde montera banderollen alldeles bredvid scenen. Det kanske inte var helt tillåtet, men vi hade förberett våra argument: Banderollens budskap är enligt partiprogrammet samt Banderollen är godkänd av demonstrationsledningen. Inspirerade av att vi gick i tåget alldeles före Unga Örnar bildade vi spontant en ny organisation: Gamla Uvar.

Bertil Ottoson

Nedan: Utåtriktat material från Nätverket Stoppa Förbifarten

Vår oas i parken

Tänk dig tillbaka till 1750-talet. Drottning Lovisa Ulrika hade uppvaktats på sin födelsedag med ett lustslott i kinesisk stil, till slottet hörde flera paviljonger, bland annat Confidensen. Anläggningen är belägen knappt 800 meter öster om Drottningholms slott, långt bort i skogen. Ett sommarhög, dit man tog sig med häst och vagn. Här kunde man spatsera, lyssna på fågelsång och njuta av naturen och intaga måltiderna utan lyssnande betjäning. Confidensen var nämligen utrustad

med höj- och sänkbart bord och fyra "servanter", höj- och sänkbara skåp med hyllor. Här dukades maten upp och på en signal hissades allt upp till gästerna.

Ett stort kök uppfördes strax nedom Confidensen. Det byggdes upp av gråsten, blocken sprängdes ut i bergen i närheten. Köket bestod av två rum med spishällar för kittlar och grillspett. Ett källarvalv anlades som förådsutrymme. Under Gustav III:s tid utökades området med flera

mindre hus, en fågelvoljär och torrdass. Under 1800-talets slut hade anläggningen delvis förfallit, köket användes inte längre, utrymmens blev upplagsplats för allsköns skräp.

En ny tid randades för den gamla köksanläggningen vid Confidensen under 1950-talet. Kina slott med paviljonger och kök låg fortfarande långt bort i parken. Slottet var öppet för visningar under säsongen och lockade många besökare som ofta frågade efter ett kafé.

Slottsuppsyningsman Gert Antonson som även var slottsguide, fick många förfrågningar om var man kunde dricka kaffe. Gert tog kontakt med slottsfogden Gösta Reuterswärd. Efter många förhandlingar mellan slottsfogden, Gert och hans maka Ingrid, blev man ense om vad som måste åtgärdas för att starta en servering i det gamla köket.

Först rensades rummen och källarvalvet och snyggades upp. Ingrid fick en elkabel indragen för att möjliggöra både kaffekokare och väffeljärn. Bord och bänkar anskaffades och Ingrid kunde starta serveringen i liten skala år 1957. Familjen Antonson bodde i bostadspaviljongen tvärs över vägen med två barn, den äldste pojken föddes 1948. Barnen gick i Drottningholmsskolan och Gert visade Kina slott varje

timme under säsongen. Vatten drogs in i köket, men all disk fick ske i bostaden, Ingrid bakade bröd till smörgåsseringen och allt sådant arbete måste ske i hemmet. Det blev mycket spring fram och tillbaka och barnen fick hjälpa till så mycket de kunde. När Gert hade haft sin visning i slotten kom han ner till köket och fyllde på ved i spisarna. Vårarna var ofta kalla och när serveringen öppnades i slutet av april var gråstensmurarna fortfarande iskalla. Det gällde att vara varmt klädd och skodd för att klara kylan den första vårmånaden.

Serveringen blev snabbt populär. Ingrid fick skaffa fler medhjälpare när sommarturisterna kom. Många ungdomar från omgivningen hjälpte gärna till. En verklig trotjänare var Edit Johansson som bodde i Kanton. Hon fick smeknamnet Våffel-tanten! Hade man tur kunde man få kaffet serverat i en kaffekopp i tunt kinesiskt porslin med Drottningholms slott i blått. Det var en skör, populär kopp, som snart tog slut. När jag ville köpa en till mig själv tillverkades den inte längre.

Ganska snart fick Ingrid förfrågningar om hon kunde tänka sig att ordna en kvällsfest för privata sällskap. Familjen ställde upp och det blev mycket jobb under många vackra sommarkvällar. Under flera år

Kylli Johansson intervjuade Erik och Kararina Antonson en dag i maj 2014.

firade Lovö hembygdsförening sina årsmöten i källarvalvet. Något år fick årsmötesdeltagarna en specialvisning av Kina slott, vid ett annat år höll Jutta Waller ett föredrag om bronsålderns kvinnodräkter. Många medlemmar saknade den fantastiska miljön i samband med årsmötet.

Många personer blev under åren ”stamkunder”. Kung Gustav VI Adolf gick långa promenader i parken och ville gärna ha både kaffe och våffla, Pensionären Ralph Erskine kom nästan varje dag och skulle ha en kopp kaffe och en mazarin. De är borta nu bägge två, men Erik och Katarina menar att minnet av dem sitter i väggarna.

Med åren har besökarnas antal växt. Turister kommer från alla håll i världen och Kina slottsservering står omnämnd i turistbroschyrer. Det har inneburit en del förbättringar av inredningen i slottsköket. Den verkligt stora förbättringen kom när all disk utfördes i den under 20-talet uppförda paviljongen med förråd

och diskmöjligheter och inte minst för den allmänna trevnaden, välsköta toaletter. Torrdassets tid var äntligen förbi!

Efter många jobbiga, glada innehållsrika år överlämnade Ingrid och Gert år 1995 slottskaféet till Erik och Katarina. Då hade Erik varit med och arbetat sedan sitt 9:e år! Nu är det 2014 och Kina slottsservering lockar folk mer än någonsin. Vackra dagar är alla bord och bänkar upptagna, men även om det regnar och luften är sval så brinner brasan för fullt i slottsköket, kaffet är starkt och hett och våfflorna fyllda med tjock grädde och hallonsylt är ljuvliga. Familjen som finns där varje dag under hela säsongen är alltid redo att ge gästerna fin service.

Alla som dricker sitt kaffe i värmen av brasan en kall dag eller sitter i solen och njuter av dofterna från blommorna och träden, njuter av koltrastens sång tycker nog att denna plats är en oas i vårt Världsarv.

Kylli Johannisson

Stefan Wirtén

Vår nye slottsfogde

Vi har fått en ny slottsfogde, Stefan Wirtén, med arbetsplats i hertig Karls paviljong vid teaterplan. Eleonora-Posten sökte upp honom för att höra hans intryck efter de tre första månadernas arbete.

Stefan Wirtén har inte något förflutet i hovet eller statsförvaltningen utan kommer från näringslivet. Han berättar för EP att han har en jägmästarutbildning och har länge arbetat med skog och skogsindustri. Bland annat i Svenska Cellulosa

Bolaget, SCA, och som vd i ett dotterbolag har han haft ansvar för skogsskötsel och virkesköp i Estland och Lettland. Virkestransporterna – både till land och över Östersjön – kräver stort hänsynstagande till miljön. Han har också ett förflutet som näringspolitisk chef och skogsdirektör för branschorganisationen Skogsindustrierna. I den rollen har han haft flera tillfällen att träffa kung Carl Gustaf personligen.

Ändå kom det som en överrask-

ning för Stefan då han på besök i Helsingfors fick en telefonförfrågan: Vill han ta emot Kungens erbjudande att bli slottsfogde för Drottningholms slottsförvaltning! Slottsförvaltningen svarar för slotten Rosersberg, Tullgarn, Drottningholm och Kina.

Stefan Wirtén tar emot oss i hertig Karls paviljong – det hus som ligger intill den praktfulla grinden mot parken. Från arbetsrummet har han en härlig utsikt över parken, och det är parken han först för på tal. Han vill slå vakt om denna klenod och menar att det finns utrymme för mer blommor och planerar också andra sätt att berika upplevelsen för alla besökare. Ett hinder är att slottsförvaltningens resurser är ganska små, särskilt i jämförelse med andra kungahus i Europa.

Han tycker att besökssiffrorna är tillfredsställande och menar att Drottningholm är ett av Stockholms, ja, Sveriges förnämsta besöksmål för såväl stockholmare som turister. Det märks att hans uppmärksamhet är särskilt inriktad på parken, som i huvudsak är öppen för allmänheten. Han tycker bland annat att Vaktältet skulle kunna öppnas och komplettera den service som kaféserveringen vid Kina slott ger. Med långbord och bänkar skulle besökare här kunna

finna vila och regnskydd och äta medhavd matsäck. Särskilt de tider caféet är stängt. Vårt samarbete i samband med Valborg ska fortsätta!

Stefan pekar på den klenod som Kina slott utgör och framhåller också som betydelsefullt för slottet att slottskyrkan är en levande gudstjänstlokal. Den ska utnyttjas den 8 juni för prinsessdop, på årsdagen efter Madeleine och Chris O'Neills bröllop.

Den nye slottsfogden har redan klart för sig de problem som måste lösas i konflikten mellan Världsarvet Drottningholm och projektet Förbifart Stockholm. Han skall närmare studera detta och inte minst Hembygdsföreningens ställningstaganden och arbetsinsatser. En annan viktig fråga att hantera är det förslag till naturreservat på Lovö som nu presenterats av länsstyrelsen. Han lovar att sätta sig in i ärendet, särskilt slottsförvaltningens och Fastighetsverkets ansvar.

Stefan Wirtén kommer att slå sig ner i Canton 1b. Då får han också möjlighet att se sitt arbete från hyresgästperspektiv.

Lovö hembygdsförening och Eleonora Posten hälsar Stefan Wirtén varmt välkommen!

John Crafoord

Årsstämman 2014

Mötet började med goda små smörgåsar och dryck. Jag hälsade kvällens gäster välkomna och överlämnade ordförandeklubban till mötesledaren, Åke Rosenqvist. En ny punkt om prästgårdens Grindstuga lades till dagordningen. Stämman blev jobbig. Redan under valen agerade en del personer ganska högröstat. Efter en del palaver kunde valen klaras av. Bertil Ottoson valdes om som ordförande. Gunnel Bergström valdes in och ska överta arbetet som kassör efter Pertti Hänninen. I övrigt är styrelsen densamma som tidigare med undantag av att Sture Frykfors inte längre finns ibland oss (se runan på sid 28).

Punkten om Grindstugan skulle enbart handla om styrelsens mandat att även i fortsättningen sköta förhandlingarna med pastoratet. Mot mötesreglerna blev det ett antal högröstade inlägg om Grindstugans framtid. Tyvärr var några av styrelsens ledamöter inblandade. Måtte något liknande inte hända igen. Beslutet blev ändå att ge styrelsen det önskade förhandlingsmandatet.

Efter en kort paus visades en första version av filmen om Lovös historia, från de första kobbarna till

framtidens ekologiska jordbruk. Filmen är beställd av styrelsen och filmaren Olle Sjögren hade fått material av arkeolog Bo Petré, landskapshistoriker Ylva Othzén och styrelsens Stina Haubo, kulturvefare, som alla under visningen kommenterade sina bilder. Tyngdpunkten låg på Lovös tidigare historia. Bo Petré berättade engagerat om spännande fornlämningar och Ylva Othzén levandegjorde med hjälp av de tidigare jordbrukskartorna odlingarnas förändringar över tiden från medeltiden till dagens jordbrukslandskap med koncentration på Hogsta.

Stinas Haubos revir var regenternas Drottningholm med de starka drottningarna i förarsätet. Olle Sjögren hade också spelat in en intervju med Karin Ek när hon förklarar fotominnen från Dyviks handelsträdgård och med Elin Rydström om hur viktigt det är att bruket av jorden samverkar med naturens egna aktörer och processer. Filmen är en historiektion om Lovö och jag hoppas att många kommer att få uppleva lektionen – på Hogstas Magasin eller vid tillfällen då vi bjuds in att visa filmen.

Bertil Ottoson

Grindstugan vid Lovö prästgård

Hembygdsföreningen har vid flera årsstämmor i sin handlingsplan beslutat att våra resurser ska koncentreras till våra tre byggnader vid Hogsta; Bagarstugan, Smedjan och Magasinet, Lovö hembygdsmuseum. Ingenting har under ca 15 år satts på Grindstugan, som naturligtvis har förfallit. För att rädda detta kulturarv, Anders Frostensons diktarstuga, beslutade styrelsen för ett drygt år sedan att hyra ut Grindstugan till någon som i stället för att betala hyra sköter husets upprustning och underhåll.

Hyresgästen blev Fabio Galli, en konstnär, filmare och författare som använder Grindstugan som ateljé. Sedan många år känner Fabio Galli familjen Rydström. Han gjorde Arlas kampanj med Elin Rydström i huvudrollen, ridandes på och kramandes kossorna.

Pastoratet erkänner inte att vi äger Grindstugan och driver en kampanj mot oss. De hävdade först att vi inte kan äga Grindstugan eftersom pastoratet betalar fastighetsskatt för Grindstugan. Detta visade sig vid kontroll hos Skatteverket vara lögn. Jag tvingades emellertid till ganska omfattande arkivstudier, som i korthet visade att stiftet 1925 överlät Grindstugan till prästen i Lovö för-

samling, Bruncrona. Grindstugan har sedan köpts av kyrkoherdarna i Lovö församling fram till Anders Frostenson, som den 14 juli 1995 skänkte Grindstugan med äldre personliga inventarier till Lovö hembygdsförening. Detta gåvobrev accepteras inte av pastoratet, som enbart vill godkänna att hembygdsföreningen har rätt att disponera Grindstugan, inte att hyra ut den. Årsstämman gav styrelsen fortsatt mandat att sköta tvisten med Ekerö pastorat.

Vid ytterligare en arkivstudie hittade jag ett protokoll från Ekerö pastorats kyrkoråd, den 28 september 1995, några månader efter gåvobrevets datum:

*”§ 170 Övrigt
Anmälde att Lovö hembygdsförening fått äganderätten till Grindstugan vid Lovö prästgård. Arrendefrågan återaktualiseras därmed.”*

Hembygdsföreningens juridiske konsult, professor Ulf Bernitz, skrev till pastoratets juridiska ombud, advokaten Stefan Waldemarsson vid Landahls advokatbyrå, för att få pastoratets bekräftelse av vår äganderätt till Grindstugan. Pastoratet svarade med att hota stämma oss om vi inte gick med på att säga upp vår hyresgäst och acceptera att vi enbart hade

Grindstugan vid Lovö prästgård

rätt att disponera Grindstugan, dvs vi skulle godkänna att vi inte äger huset. Om vi hade godkänt detta krav skulle vi förlora det vi senare kan vinna vid en försäljning av Grindstugan. Och vi behöver pengarna för att bygga upp Lovö hembygdsmuseum vid Hogsta. Styrelsen var splittrad i denna fråga. Några blev mycket rädda, något pastoratet säkert hoppats, och krävde att vi skulle falla undan för hotet och godkänna pastoratets förslag.

Jag kontaktade i stället en erfaren processadvokat med skadestånd och fastighetsrätt som specialitet. Advokat

Carl Johan Vahlén anser att pastoratets stämning bara är ett försök att skrämmas. Vad ska de stämma oss för? De kan inte stämma oss för att vi hyr ut Grindstugan. Vi har rätt som ägare att hyra ut huset. I så fall måste de visa i domstol att vi inte äger Grindstugan. Och det kan de inte. Det finns ingenting att grunda en stämning på. Hembygdsföreningen stämmer istället Ekerö pastorat. Vi avslöjar inga förhandlingshemligheter i EP, men jag kommer att rapportera i kommande nummer.

Bertil Ottoson

Sture Frykfors har lämnat oss

Det sista stora jobbet Sture Frykfors gjorde för Lovö hembygdsförening var att vi tillsammans skrev hembygdsföreningens remissvar på Länsstyrelsens utredning om Lovö naturreservat. Sture var mycket intresserad av och insatt i markfrågor och det var han som läste in större delen av materialet. Arbetet var trevligt eftersom utredningen är ambitiös och välskriven. Det stora problemet vi påtalade var hur de ambitiösa planerna skulle finansieras. Ett annat levande minne av Sture är när han rödfärgar Smedjan och Bagarstugan på Hogsta efter det ganska omfattande underhållsarbetet 2012. Han tog på sig många praktiska arbetsuppgifter, den typ av jobb som alltid behöver göras i en hembygdsförening. Tänk om vi hade flera som Sture!

Sture och Yvonne flyttade till Lunda 1977. På den tiden letade jag gödsel till Evas och mina försök att odla grönsaker på Breidablick. Hästgödsel är bra och Stures hästinnesse borde generera en lämplig gödselstack. Han var vänlig och generös och hästarna gick i halm, vilket är bra för odlingar. Jag kom med säckar och fick så mycket jag behövde. Vid skördetid överlämnade jag vår största squash, ett monster på flera kilo.

Sture trivdes med arbetet i Lovö hembygdsförening. Han fick nya vänner och annorlunda arbetsuppgifter han trivdes med och passade för. Sture var anspråkslös och talade aldrig illa om människor. Hela styrelsen i Lovö hembygdsförening saknar Sture.

Bertil Ottoson, ordförande

forts från sid 12

familjen var stor – sex barn hade morbror och moster.

Under övriga tider bodde de i Bällsta. Det var många kul sommar dagar vi träffades, många ungar fanns där, jag minns att ett gäng Frisksportare hade sitt träningsläger i närheten, det var starka killar som stod på händer, byggde ”pyramider” av varandra – vi var verkligen imponerade!

I början av 1950-talet fick tältarna tillstånd att uppföra små masonitstugor. På de små tomterna planterade man där så var möjligt blommor och prydnadsbuskar och byggde små stenpartier. Inom området fanns fyra stycken sopstationer och torrdass. Vatten hämtades vid ett tappställe vid Drottningholmsbron. Sedan tillstånd lämnats att uppföra masonitstugor lät Kungsgården lägga ut sommarledningarna med ett tiotal tappställen vilket underlättade vattenhämtningen betydligt.

Tältfolket trivdes väldigt bra på Kersö. De ordnade midsommarfester med midsommarstång och lekar för både barn och äldre och på höstarna före inflyttningen till stan ord-

nades surströmmings- och kräftskivor. Lovöungdomarna fick ju också kamrater bland tältungdomarna och några av dem bildade så småningom familj.

Friluftsfolket som promenerade på Kersö såg väl inte alltid med blida ögon på dessa sommarstugor. Många ansåg att Kersö skulle vara ett friluftsområde utan stugor. Så småningom beslöt också länsstyrelsen att förbjuda tältningen och stugorna skulle vara borta 1968 och därmed blev också Kersö åter ett fritt strövområde. Som vuxen har jag alltid promenerat på Kersö – både till höger och till vänster om Drottningholmsvägen och sett rester av liljor och jordkällare som härrör från ”tältperioden”.

Kersö är verkligen värd besök. Vid flera tillfällen visades filmen ”Stockholms sista vildmark” på biografen i stan, det måste ha varit under 70-talet. Då vimlade skogen av älg, hare, grävling och ugglor. Mycket har ändrats på Kersö, men du blir inte besviken om du går en bit bort från KFUMs fina anläggning och upptäcker alla fina stigar på ön.

Kylli Johannisson

Valborgsfirandet 2014

Redan långt innan den 30 april hade en stor sten fallit från mitt bröst. Gocki Linge hade lovat att dirigera kören. Och Susanne Wallenberg hade som vanligt satt igång släkt

med vänner att förbereda ljudanläggning och fyrverkeri. Och allt fungerade så bra. Mitt välkomsttal uppskattades och fyrverkeriet fick applåder under hela föreställningen.

Det gjorde insamlingen för att täcka kostnaderna mycket lättare. De tre bössorna gav en bra bit över 3 400:-.

Kören sjöng de välbekanta vårsångerna, de man får tårar i ögonen av. Henric

Thörnberg höll vårtalet som är så bra att du får läsa det i sin helhet: "Våren är här, våren är kommen. Det är hopp och förväntan i luften, hopp och förväntan. Vi har fått se olika vårtecken.

Här uppe vid grindstugan kom tussilagon bara för några veckor sedan, borta vid Kina Slott har vi vit-sipporna och familjen Antonsson har öppnat caféet. Om man går ner till Lund-quists ateljé så ser man huggormarna ligga där och lapa sol. På fälten ser vi bonden

Hammarström med sin traktor. Och sen är det fågelkvitter med hopp och förväntan.

Här nere i dammarna: Jag har sett herr och fru Sothöna, jag undrar: Ska de bygga bo mitt i dammen i år igen? Herr och fru Storskrake har jag inte sett ännu men Mamma gräsand är här med: Jag tror jag såg tre eller var det fyra, dunbollar. Jag undrar om hon känner hopp och förväntan? Ja, förväntan. Hon förväntar sig att de här dunbollarna ska bli stora och fina fåglar som klarar höst och vinter. Hopp, hoppet, det tror jag är oss människor förunnat. Även när allt kan verka som djävligast så känner vi hopp. Jag önskar att de stackare som lever, i vad jag tror är helvetet på denna jord, alltså i krigsdrabbade Syrien, känner hopp. Och jag önskar att de som lyckats komma därifrån kanske kommit till flyktingläger i Turkiet eller Libanon också känner hopp.

Här i kväll, vi kanske inte behöver gå utanför landets gränser, här kanske det är någon eller några som har fått sorgebud om sjukdom eller bortgång. Jag hoppas att även ni känner hopp. På engelska kan man säga: "You should feed and nurse your hopes" Feed and nurse. Mata, föda och vårda dina hopp. Det är fint. Det hoppas vi alla kan göra och att vi kan hoppas på en underbar sommar.

Ja, efter dessa lite tunga orden så har jag några milda och enkla förhoppningar. Jag hoppas att kvällen fortsätter lika trevligt som den har börjat, att ni kan njuta av värmen från brasan. Sen riktar vi oss mot slottet och hoppas att vår Kung får avsluta en trevlig födelsedags kväll".

Bertil Ottoson

Eleonora-Posten

ISSN 1651-6508

utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Ingela Mæchel Westerberg

Manusstopp till nr 3 2014 den 30 augusti

Lovö Hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

info@lovohembygd.com

www.lovohembygd.com

Plusgiro 8812-0